

Rozpad Československa

Eric Stein: Czecho/Slovakia – Ethnic Conflict, Constitutional Fissure, Negotiated Breakup. Ann Arbor, The University of Michigan Press 1997, 407 stran, ISBN 0-472-10804-2.

Někdy se říkává, že v historii není nic starého. To, co jsme prožili včera, před rokem či před deseti lety, je pro nás již minulostí a dnešek by nebyl tím, čím je, bez toho, co bylo. A tak pochopení událostí několika uplynulých let v zemi, v níž jsme žili a v níž žijeme nyní, být je to už země dobou poněkud pozměněná, nabývá důležitosti nejen pro nás samotné, ale i pro ty, kteří se jednou mohou ocitnout v situaci podobné té naší. A to je jeden z důvodů, proč se již v klidu a s odstupem poohlédnout do minulosti, připomenout si její všední i nevšední dny a posoudit, zda bychom se dnes zachovali stejně jako tehdy, anebo zda bychom jednali odlišně a lépe.

Kniha *Czecho/Slovakia – Ethnic Conflict, Constitutional Fissure, Negotiated Breakup* (Česko/Slovensko – etnický konflikt, ústavní roztržka, dojednaný rozpad) Erica Steina, profesora mezinárodního a srovnávacího práva na Michiganské univerzitě, líčí velmi poutavým, narativním způsobem přerod Československa započatý v listopadu roku 1989 a vedoucí až k rozdělení a zániku společného státu. Líčí jej očima člověka, právníka, zahraničního vědce, jenž se však v Československu narodil a který zažil a znal první republiku. Takto vybaven nejen profesionálními předpoklady, ale i osobním vztahem k naší zemi a ke své vlasti, měl jedinečnou možnost vidět a pojmut danou problematiku z různých úhlů pohledu. Jako členu mezinárodní expertní skupiny pro přípravu nové federální ústavy se mu několikrát naskytlá příležitost účastnit se nelehkých diskuzí o budoucí podobě státu, a tak být přítomen jednání, která určovala budoucí vývoj.

Úvodní stránky recenzované knihy, tvořící oddíl *A Framework* (Rámec), jsou věnovány především osobnímu zamyšlení autora nad vlastním přístupem k práci a nad otázkami, jejichž zodpovězení či alespoň vyjasnění si klade za cíl. V další části s názvem *Prologue* (Úvod) se Eric Stein pak zaměřuje na všestranné vyobrazení situace, jež předcházela budoucím událostem. Zmíněná část se dále člení na následující kapitoly:

I. *The Setting* [Vymezení].

II. *The Assymetry of the Czech and Slovak State* [Asymetrie českého a slovenského státu].

III. *The Threshold Issues* [Zásadní otázky].

Poté následuje chronologicky seřazený popis a rozbor jednotlivých fází vývoje směřujícího k rozpadu společného státu Čechů a Slováků. Jaké fáze Eric Stein rozeznává a jak je pojímá, lze vyčíst už z názvů příslušných kapitol, které jsou systematicky rozříděny do tzv. Prvého až Čtvrtého dějství (*First – Fourth Acts*). A tyto názvy jsou následující:

IV. *The Negotiations for Devolution (1990)* [Vyjednávání o přenesení pravomocí (1990)].

V. *The June 1990 Elections and the Changing Scene* [Volby v červnu 1990 a měnící se scéna].

VI. *Negotiations on a „Treaty“ (Winter – Spring 1991)* [Vyjednávání o „Smlouvě“ (zima – jaro 1991)].

VII. *Slouching toward Bethlehem (Summer – Fall 1991)* [Schlíplou chůzí do Betléma (léto – podzim 1991)].

VIII. *The President's Call to Arms (Fall 1991 – Winter 1992)* [Prezidentovo volání do zbraně (podzim 1991 – zima 1992)].

IX. *Back to the Republics' Legislatures: The Last Hurrah* [Zpět k zákonodárným sborům republik: poslední provolání slávy].

X. *Onward to the Elections (Spring 1992)* [Kupředu k volbám (jaro 1992)].

XI. *The Lion v. the Unicorn: The Breakup (Summer 1992)* [Lev verzus jednorožec: rozpad (léto 1992)].

XII. *The Deed Is Done (Fall 1992)* [Čin je dokonán (podzim 1992)].

XIII. *Back to the Federal Assembly: Facing the Opposition (Fall 1992 Continued)* [Zpět k Federálnímu shromáždění: proti opozici (podzim 1992 a dále)].

XIV. *Constitutions for the Independent Republics* [Ústavy pro nezávislé republiky].

Kniha pokračuje epilogem (*Epilogue*), jímž je kapitola XV. pojmenovaná *An Overview: Some Answers and Some Reflections at the End of the Day* [Přehled: některé odpovědi a některé reflexe na sklonku dne], a nakonec se uzavírá dvěma přílohami (*Annexes*).

Ačkoli popis tehdejších událostí tvoří tak páteř celé recenzované knihy, nezabývá se autor ve své práci pouze jimi. Poukazuje na odlišnou historii obou národů Československa, na staletí trvající státnost západní části země a oproti tomu na několikaletou existenci samostatného státu Slováků, na jejich rozdílnou mentalitu, objasňuje jiný citový vztah ke společnému státu a jeho jiné pojmání. Kromě tohoto historicko-psychologického náhledu se Eric Stein soustředil i na ekonomické aspekty, které pro běh událostí sehrály významnou, i když nikoli rozhodující roli. Řada pasáží recenzované knihy je věnována také postupnému rozvoji politické společnosti, proměnám politických hnutí a stran a obecně stavu občanské společnosti v prostředí obnovující se demokracie.

Protože se autor ve své knize pokouší o pochopení a zprostředkování postojů jednotlivých aktérů politického dění, zaměřuje nemalou pozornost nejen na jejich minulost a na politické zázemí, ale i na jejich charakterové rysy, a to z pohledu svého i ze zorného úhlu prostých občanů. Tímto způsobem pak z lidského hlediska přibližuje osobnosti jako Pavla Rychetského, Zdeňka Jičínského, Jána Čarnogurského, Petra Pitharta, Dagmar Burešovou a především Václava Klause, Vladimíra Mečiara a Václava Havla. A je to právě osoba prezidenta a po jisté období „pouhého“ občana Havla, která je v ohnisku spisovatelova zájmu a k níž se vztahují otázky po úloze jedince ve zlomových okamžicích v dějinách státu i národa.

Eric Stein jde však ještě dále a hlouběji. Na československém příkladu objasňuje složitou problematiku federací, příčiny jejich vzniku, vztahy mezi členskými jednotkami navzájem a mezi nimi a samotným spolkovým státem a pro tyto vztahy tak podstatnou úlohu rozdělení pravomocí. Podrobně se věnuje také otázce suverenity, mezinárodní subjektivity a sebeurčení národa. Náhledem odborníka hodnotí klady a nedostatky nových ústavních úprav již samostatných států – České republiky a Slovenské republiky.

Pročítáme-li stránku po stránce, kapitolu po kapitole, zjišťujeme, že Eric Stein vytvořil ve své knize *Czecho/Slovakia – Ethnic Conflict, Constitutional Fissure, Negotiated Breakup* velmi zdařilý, celistvý obraz jednoho období naší nedávné minulosti. Potěší nás, že beze ztráty na úkor odbornosti tak učinil pěkným a pro laika srozumitelným jazykem, a tím si jeho práce získala a určitě ještě získá mnoho dalších čtenářů.

Miluše Sedláková